

בבהמה, **אותה** תאכלו", והכונה היא, שההיתר לאכול את מה שבתוכה, הוא רק כאשר אפשר לאכול אותה כשהיא **שלמה**, ולא **חסרה**. ואם חותך מן הטחול והכליות, נמצא שבשעה שרוצה לאוכלם, חסרה היא. ומשום כך אסורים.⁽⁷⁹⁾

נמצא, שהיתר האכילה לכל דבר הנמצא בתוך הבהמה נאמר לגבי כל דבר שבתוכה, למעט דבר שעל ידי נטילתו משם נמצאת הבהמה חסרה.

ומקשה הגמרא: **אלא מעתה, השוחט את הבהמה ומצא בה בתוכה דמות יונה, תשתרי**. תהא דמות יונה זו מותרת, שהרי בתוך הבהמה היא נמצאה.

אלמה, ולמה אמר רבי יוחנן, השוחט את הבהמה ומצא בה דמות יונה, אסור באכילה?!⁽⁸⁰⁾

ומתרצת הגמרא: כדי להתיר את העובר ב-טו שבתוכה, יש צורך בתנאי נוסף.

בעינא, צריך שיהיו לעובר הזה **פרסות** [לפי שכך היא משמעות הפסוק "וכל בהמה

על בהמה של חולין שהמיר בה עובר של בהמת קדשים!?

ומתרצת הגמרא [ומניחה בשלב זה], שאכן לא מ"בהמה בבהמה" למידיים זאת, ובאמת לא כל הנמצא בבהמה נקרא "בהמה".

אלא הדרשה להתיר חתיכה מן העובר שבמעיה, היא מכאן:

אמר קרא בפסוק שם: **"וכל" בהמה — לרבות** מייתור הלשון **"כל" את הולד** שבתוכה. ואכן אין לעובר חשיבות של "בהמה".

אך מקשה הגמרא: **אי הכי, אם** אכן נתרכה כל מה שבתוכה של הבהמה כשר, אם כן, **אפילו חותך מן הטחול ומן הכליות, נמי** יהיה כשר.

אלמה, ולמה תנן במשנתנו: **חותך מן העובר שבמעיה מותר באכילה**. אבל החותך מן הטחול ומן הכליות של הבהמה עצמה, **אסור** הדבר הנחתך **באכילה**.

מבאר הגמרא: **אמר קרא, "וכל בהמה —**

מחסרת ממנה דבר, ומצד איסור אכילת שרצים כשלעצמו הם היו צריכים להיות מותרים באכילה, אילולי הכתוב האוסר במיוחד את נבלת השרצים.

80. המנחת חינוך מצוה קנ"ה, מסתפק על דמות יונה זו, האם יש לה דין נבלת בהמה [לענין טומאה], שמטמאת במגע ומשא, או שדינה הוא כדין נבלת העוף שאינו מטמא במגע ומשא אלא רק בשעת אכילת נבלת העוף בבית הבליעה. ושמא אף אינה מטמאת בבית הבליעה באם אין דינה כדין נבלת העוף.

נתפסת הקדושה בבהמת החולין שבה רצה להמיר.

79. התוספות לעיל סז ב ד"ה לרבות, כתבו שלפי דברי הגמרא כאן יש מקום להתיר באכילה תולעים הגדלים בתוך הבהמה, לולא שנאסרו משום דכתיב לימוד מיוחד באיסור שרצים, "ואת נבלתם תשקצו". ואין זה דומה לחותך מן הטחול או מן הכליות, משום שבחתיכת טחול וכליות נעשה חיסרון בגוף הבהמה, וכמו שדורשת הגמרא "אותה", שלימה — ולא חסרה. אולם הוצאת תולעים מן הבהמה אינה

פרסה אחת, בבהמה, תאכלו.

וזוהו "קלוט", שאין פרסתו סדוקה כמו בפרה [שפרסתה סדוקה ונראית כשתיים], אלא פרסתו אחת היא. ומפורש בפסוק, שעל ידי פרסה זו הוא מותר.

רב שימי בר אשי אמר: לעולם כדקאמרת מעיקרא, שעיקר הלימוד שעובר נותר בשחיטת אמו, הוא מן הפסוק "בהמה בבהמה תאכלו".

ודקא קשיא לך, ומה שקשה לך ממה ששנינו אין ממירין בעוברין, והרי אף לגבי תמורה נאמר "בהמה", ומדוע לא נחשב עובר כבהמה לגבי דין תמורה כמו כאן?

תשובתך, אכן עובר נידון כבהמה, ואפשר ללמוד מכך שממירין בעוברין. ומה ששנינו אין ממירין בעוברין, **הא מני? רבי שמעון היא, דמקיש תמורה למעשר בהמה** [על פי הפסוק שיובא להלן], לענין כמה הלכות.

מפרסת פרסה וכו' שתי פרסות מעלת גרה בבהמה, אותה תאכלו". **וליצא**. בדמות יונה אין פרסות, ⁽⁸¹⁾ ומשום כך היא אסורה, על אף שנמצאה בתוך הבהמה. ⁽⁸²⁾

ותמהה הגמרא: **אלא אם כן, מעתה עובר קלוט** [שפרסותיו קלוטות כעין גמל] הנמצא **במעו פרה, ליתסר, יאסר, כיון שאין לו פרסות כשל פרה, והרי שנינו לעיל [סח ב], עובר שפרסותיו קלוטות ונמצא במעי הפרה, מותר?**!

ומתרצת הגמרא: **הא תנא דבי רבי ישמעאל, כתלמידיו של רבי שמעון בן יוחי, שדרשו כך:**

נאמר בפסוק הנזכר: **"מפרסת פרסה ושוסעת שסע שתי פרסות וגו' בבהמה, אותה תאכלו".**

הרי לנו "פרסה" ו"פרסות", ומשמעות הדבר היא, שכאשר נמצא אחד מהם, אפילו

רק למות ולהתנבל, לא חל בו ההיתר של הבהמה, על אף שהוא נמצא בתוכה.

82. בגדר האיסור של יונה הנמצאת בבהמה, נחלקו הראשונים:

דעת התוספות והרשב"א היא, שדוקא יונה זו אסורה, גם אילו יצאה לאויר העולם, לפי שהיא דבר שאינו מתקיים, ואפילו חיה כמה ימים [פרי מגדים יו"ד ע"ט ה]. אבל אם מצא בה בהמה ממש הראויה להיות מותרת אילו יצאה לאויר העולם, רק שרגליה רגלי יונה, או שאין לה רגליים כלל, מותרת. לפי שרבי יוחנן לא ממעט מי שאין לו פרסה ממש, אלא מי שלא תיתכן בו פרסה, או מי שאינו ממין שיש בו פרסה. ולכן יונה כזו אסורה. אולם בהמה שראוי

81. כתבו התוספות: נראה שדוקא נקט "דמות יונה", שהיא אסורה גם כשיצאה לאויר העולם, לפי שהוא דבר שאינו מתקיים. ומשמע, שסיבת האיסור היא בגלל שאין בדמות היונה חיים וקיום, ומשום כך אסורה אף כשנמצאה בתוך הבהמה.

והקשה בקובץ ענינים, מה בכך שהיא דבר שאינו מתקיים? והרי אפילו מצא בה וולד מת, שרי?

ויתכן, כיון שמעצם מציאותו אין וולד זה עשוי לבוא לידי קיום, לא חל בו היתר של דבר הנמצא בבהמה כלל. ואין הוא דומה לולד בהמה רגיל, העשוי להתקיים, ולכן אין מיתתו אוסרתו אם מת במעי אמו קודם שיצא לאויר העולם [ושחיטת אמו מועילה להתירו]. אך דבר שעומד

וכדתנן במסכת תמורה [י א]:

אמר רבי שמעון: מעשר בהמה, בכלל כל הקדשים היה. ולמה יצא מן הכלל, שדוקא בו פירט הכתוב דין תמורה, וכפי שנאמר [ויקרא כז לב לג] "וכל מעשר בקר וצאן וגו', ואם המר ימירנו, והיה הוא ותמורתו יהיה קודש"? כדי להקיש אליו, וללמד ממנו את דין התמורה בכל הקרבנות הדומים למעשר בהמה:

מה מעשר, קרבן יחיד הוא, (83) ותמורה חלה בו, אף כל דין תמורה אינו חל אלא בקרבן יחיד, ולא בקרבן שותפים או ציבור.

וכן, מה מעשר, קדשי מזבח הוא [קרבן הקרב למזבח], ותמורה חלה בו, אף כל דין תמורה אינו נוהג אלא בקדשי מזבח ולא בקדשי בדק הבית [המשמשים לשאר צרכי המקדש, ולא דוקא לצרכי מזבח].

ולפי רבי שמעון יש לנו גם לומר: מה

מעשר, אינו נוהג באברים ועוברים בפני עצמם, אלא רק בבהמה שלימה, וכפי שכתוב [בפסוק הנ"ל] "אשר יעבור תחת השבט", ואין עובר תחת השבט אלא בהמה שלימה, אף תמורה, אינה נוהגת באברים ועוברים, אלא רק בבהמה שלימה.

ומשום כך לא מרבים את העובר לענין תמורה, אף שנאמר בו "בהמה בבהמה". אולם, לענין היתר אכילה, מרבים מ"בהמה בבהמה" להיתרו בשחיטת אמו. (84)

ומבאר הגמרא: ומנא תימרא, מנין לנו לומר שאכן דברי המשנה בתמורה "אין ממירין אברין בעוברין וכו'", לדברי רבי שמעון היא?

דתנן [תמורה י א] בסופה של אותה משנה, בה נאמר הדין שאין ממירין אברין בעוברים, מובאת דעתו של רבי יוסי, הסובר שחלה תמורה על אברים:

ששית הרמב"ם היא כמו התוספות, שאפילו מצא בה בהמה שרגליה רגלי יונה, אף היא מותרת.

83. שהרי אין השותפין חייבים במעשר בהמה.

84. כתב בראש יוסף שלדעת רבי מאיר שאמר לקמן [עד א] שעובר בן ח' חודשים נותר בשחיטת אמו ולא בן תשעה חודשים, יתכן שלומד זאת מ"כל בהמה תאכלו". ולכן בן ט' שהוא כבר בהמה שלמה לעצמו, אינו נותר בשחיטת אמו. ואילו רבנן, הסוברים שאף בן ט' נותר בשחיטת אמו, לומדים זאת מ"בהמה בבהמה". ואף בן ט' היות והוא בתוך הבהמה היינו בתוך אמו, נותר בשחיטתה.

שיהיה לה פרסה, אפילו אם בפועל אין לה פרסה, מותרת.

והרשב"א דייק מלשון הכתוב "פרסות", שמשמע ממנו שצריך פרסות ממש. וביאר, שמא כונת הגמרא "בענין פרסות", היינו מין בהמה שסימנה הוא בכך שיש לה פרסות. ולכן אף אם אין לה פרסות, אין זה מעכב בטרתה.

דעת הרמב"ם [מאכלות אסורות א ז] שלא הותר מהנמצא בתוך הבהמה אלא רק מי שיש לו פרסות. ובש"ך [י"ד י"ג ס"ק י"ז] הביא מדברי הבית יוסף, שהבין בדעת הרמב"ם שצריך פרסות ממש, ולא די בכך שימצא בה מי שהוא ממינם של בעלי הפרסות. ולא זו בלבד, אלא אפילו אם לאותו עוף הנמצא בבהמה יש פרסות, הוא מותר. אולם דעת המגיד משנה שם

בברייתא: יכול יהא הדין שהאומר "תהא רגלה של בהמה זו עולה", תהא כולה עולה? תלמוד לומר "כל אשר יתן ממנו לה" — יהיה קדש". מלמד הכתוב שאם יקדיש אדם רק אבר אחד מבהמה, "ממנו", [כגון רגל], אותו האבר שהקדיש בלבד יהיה קדש, ולא כולו יהיה קדש.

יכול יהא הדין שתצא אותה בהמה לחולין, על ידי שיפדה את הרגל שהקדיש?

תלמוד לומר "יהיה קדש", בהוייתה תהא, שתשאר הרגל בקדושת קרבן שהחיל עליה המקדיש.

הא כיצד? מה יעשה בקדושת הרגל, והרי אם אין הבהמה עצמה קריבה לעולה אי אפשר להקריב את רגלה לבדה?!

תמכר הבהמה על ידי האדם שהקדיש את רגלה לאדם אחר לצרכי עולות,⁽⁸⁶⁾ שהקונה אותה לצורך נדרו או נדבתו יקדיש את כולה

אמר רבי יוסי: אף שסבור אתה שאין ממירין עוברים באברים, והרי במוקדשים ודאי מודה אתה כי האומר "רגלה של זו עולה" — פשטה הקדושה בכל הבהמה, וכולה עולה.

אם כן, אף כשיאמר "רגל של בהמה זו תהא תמורה תחת זו", תחול התמורה, ותהא כולה תמורה תחתיה:⁽⁸⁵⁾

ומוכיחה הגמרא שרבי שמעון הוא הסובר שאין ממירים:

שהרי למאן קא מהדר ליה, מיהו התנא שרבי יוסי אומר לו "והרי במוקדשין האומר רגלה של בהמה זו עולה [פשטה הקדושה בכל הבהמה] וכולה עולה".

אילימא, אם נאמר שדבר זה אמר רבי יוסי לרבי מאיר ורבי יהודה, והם התנאים הסוברים ש"אין ממירין אברים בעוברין", אין זה יתכן. כי מי אית להו, וכי סוברים הם האי פברא שהמקדיש רגל בהמה לעולה, פשטה קדושה בכולה?! והתניא, הרי שנינו

הקדושה מאליה, ולא מכח הקדשו. ולכן, רק במקדיש רגל עולה, נתפסת בה הקדושה, שחלה מכוחו, ומתפשטת על הבהמה כולה. אולם בתמורה, שאין הממיר יוצר את קדושתה, אלא תלויה הקדושה בעצם מעשה התמורה, סוברים תנאים אלו כיון שהמרת אברים בשלמים אינה נחשבת ל"מעשה תמורה", שהרי לא יתכן שתהיה תמורה רק באבר אחד, ואין כאן אמירת "תמורה" כלל, לכן לא נתפסת הקדושה כלל, ובודאי שאינה מתפשטת.

86. הגמרא במסכת קידושין ז א אומרת, שבהמה של שני שותפין שהקדיש אחד מהם חציה, וחזר וקנה את חציה השני מאת השותף, וחזר

85. למסקנת הגמרא, לא מבואר מיהו אותו התנא שעליו חולק רבי יוסי, ומוכיח לו שאפשר להמיר אבר בשלם כשם שאפשר להקדיש אבר. ובביאור טעם התנאים הסוברים שאין התמורה וקדושתה מתפשטים על כל הבהמה, ביאר הגר"א וסרמן וצ"ל בקובץ שמועות חולין אות ל' [וביתר הרחבה הובא בשיעורי הגרא"ו חולין סימן ח'], והוכיח מדברי רש"י [תמורה י"ז] שחלוקה חלות הקדושה בעולה, מחלות הקדושה בתמורה. כי המקדיש עולה, הוא זה שמחיל את הקדושה על ידי מעשה ההקדש שלו, ואילו בתמורה אין הממיר מחיל עליה את הקדושה מכוחו, אלא דין הוא [הנלמד מגזירת הכתוב], שכאשר עושה אדם מעשה תמורה, חלה

אם כן, התנא הסובר שממירין עוברים באברין, אינו רבי מאיר או רבי יהודה. **אלא לאו**, בהכרח, **לרבי שמעון** השיב רבי יוסי את דבריו, לפי שהוא סובר כרבי יוסי, שהמקדיש רגלה של בהמה, פשטה הקדושה בכולה, ומוכיח לו רבי יוסי שלשיטתו יש לומר כן אף לענין תמורה, שהממיר אבר אחד, תיתפשט התמורה בכל הבהמה.

ולפי זה, מיושבים דברי רב שימי בר אשי דלעיל, כי בדין שאין מרבין עוברים מ"בהמה בבהמה" שידון העובר כבהמה עצמה אף לענין תמורה, הולך רבי שמעון לשיטתו, שמקיש תמורה למעשר.

ודוחה הגמרא: **לא**. אין הכרח לומר שרבי יוסי אמר את דבריו לרבי שמעון. אלא יתכן שתנא קמא, הסבור שאין ממירין באברין ועוברין, הוא רבי מאיר או רבי יהודה.

ואם כן, ראייתו של רבי יוסי ממקדיש רגלה של עולה שפושטת הקדושה בכולה ונעשית כולה עולה, ולכן אף בתמורה יהא הדין כך — אינה ראייה לדעת רבי מאיר ורבי יהודה. שהרי חולקים הם אף לגבי דין המקדיש אבר עולה.

ואם כן, למי נאמרו דבריו של רבי יוסי?

מבארת הגמרא: **רבי יוסי, טעמא דנפשיה**

לעולה, ויקריבנה. **ודמיה**, דמי הבהמה ששילם הקונה למוכר, הם **חולין**, שהרי היא לא היתה כולה קדושה אלא רגלה בלבד, **חוי' מדמי אותה אבר שבה**, שהקדישו, (87) **דברי רבי מאיר ורבי יהודה**.

רבי יוסי ורבי שמעון אומרים: מנין לאומר "רגלה של זו תהא עולה", שתהא כולה עולה? תלמוד לומר "יהיה קדש", ומתיבת "יהיה" למדים לרבות את כולה, שכולה קודש, לפי שנתפשטה הקדושה בכל הבהמה, ומקריבין אותה.

ולאחר שמביאה הגמרא את דברי הברייתא, חוזרת הגמרא לברר מיהו התנא הסובר שאין ממירין אברים בעוברין.

ודנה הגמרא: **למאן**, למי השיב כך רבי יוסי והוכיח שממירין אברים בעוברים, מכך שהאומר "רגלה של בהמה זו עולה" הדין שכולה עולה?

אי, אם השיב כך **לרבי מאיר ורבי יהודה**, וכי **מי אית להו האם סוברים הם האי סברא** שהאומר רגלה של זו עולה נתפשטה קדושה בכל הבהמה, והרי שנינו כאן שאף בזה חולקים הם וסוברים שקדושת אותו האבר, בהווייתה תהא. ולכן, לא ניתן להוכיח שלדעתם ממירין עוברים באברים.

והקדישה, הרי היא קדושה, ואינה קריבה, לפי שתחילת הקדשה היה רק בחציה. והעירו התוספות, מדוע כאן, אף שלא הקדיש אלא אבר, תימכר לצרכי עולות?

וביארנו [וכן משמע ברש"י שם ד"ה ואינה], שלגבי שותף שהקדיש חציה, הרי היא דחוייה מעיקרה מהקרבה, כיון שאין ביכולתו של

והקדישה, הרי היא קדושה, ואינה קריבה, לפי שתחילת הקדשה היה רק בחציה. והעירו התוספות, מדוע כאן, אף שלא הקדיש אלא אבר, תימכר לצרכי עולות?

וביארנו [וכן משמע ברש"י שם ד"ה ואינה], שלגבי שותף שהקדיש חציה, הרי היא דחוייה מעיקרה מהקרבה, כיון שאין ביכולתו של

87. כיון שאבר זה אינו שלו, שהוא קודש, אף הדמים אינם שלו. רש"י.
ובתמורה יא ב מקשה הגמרא כיצד יצא הקונה

קאמר. דבריו נאמרו לשיטתו הוא. וסבור הוא, כיון שהמקדיש רגלה של בהמה נעשית כולה עולה, הוא הדין אף בממיר אבר בהמה, נעשית כולה תמורה.

מתניתין:

בהמה המבכרת, העומדת ללדת בכור, המקשה לילד -

מחתך, מותר לחתוך אבר אבר מן האברים שיוצאים לחוץ, (88) ומשליך לכלבים. כיון שעדיין לא יצא רובו של הבכור, לא חלה בו קדושת בכור.

אולם, אם יצא רובו של העובר בבת אחת, ואז חתכו, (89) הרי זה יקבר. כיון שיצא רובו, נחשבת יציאה זו כלידה, וכבר חלה עליו קדושת בכור, ומשום כך אין להשליכו

לכלבים.

ובשני המקרים הללו, בין יצא העובר כשהוא מחותך אברים אברים, ובין יצא רובו, נפטרת האם מן הבכורה. והולד שיבוא אחריו שוב אינו בכור, שהרי אינו פטר רחם. (90)

גמרא:

שנו חכמים אתמר: יצא שלישי מן הולד הבכור ממעי אמו, ומכרו בעליו לעובר כוכבים [לפי שעדיין לא חלה בו קדושת בכור, שהרי לא יצא רובו], ולאחר המכירה חזר ויצא שלישי אחר, ונמצא ששני שלישי, שהם רוב הולד, כבר בחוץ ונחשב כנולד. ואם כן, מה דינו?

שם בביאור ענין זה].

88. החתם סופר דייק את לשון משנתנו "המבכרת המקשה לילד" ופירש שנקטה המשנה דוקא שמדובר במקשה, שמחתך את העובר אבר אבר לרפואת האם שלא תמות. לפי שאם תמות האם ממילא תיבטל ממנו קדושת בכור, כי אפילו אם יפקיעו בטנה ויוציאוהו חי, הרי הוא יהיה "יוצא דופן" והוא פטור מן הבכורה. ומשום כך מותר כבר מעתה להטיל בו מום ולחתוך ממנו אבר אבר.

89. כך פירש רש"י. והקשה הרמב"ן, היאך מטיל זה מום בקדשים? והעמיד שמדובר בכגון שיצא העובר מת, או שיצא, ומת.

90. כך פירש רש"י. ומשמע, שפטירת האם מן

[שנדר להביא עולה] ידי חובתו, והרי הוא קנה אותה כאילו שהיא מחוסרת אבר, שהרי אחד מאבריה היה כבר קדוש, והנודר מחוייב מחמת נדרו להביא עולה שלימה, ואילו אותו האבר המכור, קרב לטובת המוכר?

ומיישבת הגמרא שם שמדובר באופן שאמר הנודר לפני שקנה את הבהמה, "הרי עלי עולה, בחייה". ומפרש רש"י שם, שאומר "הרי עלי להקריב כל האברין שהבהמה חיה ממנה". וכיון שהמוכר לא הקדיש אלא אבר שהבהמה אינה חיה ממנו [כלומר, שאף אם האבר לא היה נמצא בה, כגון שנכרת וכדומה, אין זה מביאה לידי מיתה], כגון החלק התחתון שברגל [חילוקים אלו בין אברים שהבהמה חיה מהם לבין אלו שלא, יתוארו בהרחבה לקמן] [בסוגיא עו א והלאה], הרי העולה שמקריב עתה הקונה הנודר אינה נחשבת כמחוסרת אבר [וראה עוד ברש"י

שקדושת הבכור תלויה בלידה וביציאת רובו, אבל לאחר שכבר יצא רובו וחשוב הוא כנולד, למפרע הוא קדוש.⁽⁹¹⁾

ואם כן, כאן, כאשר מכר לעכו"ם אחר שיצא שלישי, הרי כיון דמיד לאחר מכן נפק ליה יצא רוביה, רוב הבכור, ונחשב כילוד, אינלאי מילתא, מתגלה הדבר למפרע, דמעיקרא הוה, שמתחלה אף קודם שיצא

רב הונא אמר: בכור זה קדוש הוא, והוא ניתן לכהן, ומקריבין אותו על המזבח כדין בכור.

רבה אמר: אינו קדוש, אלא חולין הוא.

ומבאר הגמרא את טעמים:

רב הונא אמר העובר קדוש, קפבר, על אף

וכדומה, הרי יצא כל הולד, אף אם הוא נימוח וכמעט אינו ניכר. מה שאין כן כאן, כאשר יצא העובר כשהוא מחותך ואינו ניכר לפנינו. וכשיצא רובו, חלקו הראשון אינו קיים. הרי שאין על יציאה זו תורת לידה. ומשום כן אינו פוטר מן הבכורה.

91. הזכרון שמואל סימן ע"ה דן, מה יהא הדין כאשר יצא שלישי, ומכרו לעכו"ם, ואחר כך חתך השלישי והשליכו לכלבים קודם שיצא רובו. ולכאורה כיון שכאשר משליך לכלבים אין העובר מתקדש למפרע, שהרי החתיכה הושלכה ואין לקדושה על מה לחול, וכפי שמבואר להלן בגמרא, לכן נחשבת המכירה בתוקפה. ויהיה העובר כולו פטור מן הבכורה, שהרי שותפות עכו"ם פוטר מן הבכורה.

וראה שם שביאר על פי דרכו [ראה באריכות בסימן הנ"ל. ועיקרי הדברים מובאים בהערותינו בסוגיא זו], שאף באופן זה יהיה קדוש בבכורה. שהיות וקדושת הבכור חלה למפרע, נחשב אותו שלישי כ"פטר רחם" הנולד ברשות ישראל [קודם שמכרו לעכו"ם]. ואף שהקדושה לא חלה כיון שאינו לפנינו כעת, מכל מקום, יש באותו השלישי דין "פטר רחם". ואף שנמכר אחר כך לגוי, לא פוקעת ממנו חלות זו ד"פטר רחם", כיון שתחילת יציאתו היתה ברשות ישראל, ולכן שאר חלקי העובר שלפנינו עומדים בקדושתם

הבכורה חלה בשני המקרים המובאים במשנתנו. הן ברישא, היכן שחתך אבריו והשליכם לכלבים, והן בסיפא, שיצא רובו של הבכור בבת אחת.

אמנם הרמב"ם [בכורות ד יב] נקט שרק כאשר יצא רובו בבת אחת, או שרוב אבריו המחוטכים מונחים לפנינו, נפטרת מן הבכורה. וכדבריו שם: כל האברים צריכים קבורה, ונפטרת מן הבכורה, כיון שיצא רובו בין שלם בין מחותך והרי הוא לפנינו נתקדש למפרע, ע"כ.

ומשמע, שכאשר אין את החתיכות לפנינו, אינו בכור. אלא הבא אחריו בכור. ובשו"ע יו"ד שי"ט א הביא את שתי השיטות האלו להלכה. [ועיין צ"ח שביאר כי אין הכרח שנחלקו רש"י והרמב"ם בביאור דברי משנתנו, אלא הולכים הם לשיטתם לקמן [בגמרא בשאלה אם קדושת בכור חלה למפרע או מכאן ולהבא. ויתבאר ענין זה במקומו].

הרמב"ן [הלכות בכורות פרק ג' אות ל"ד] נקט אף הוא כמשמעות רש"י, שחתיכות העובר פוטרות מן הבכורה אף אם הושלכו לכלבים, כיון שלא גרע דבר זה מחררת דם [פליטה עגולה של דם עובר הנימוח] ושליא, הפוטרים מן הבכורה.

בשו"ת שאילת דוד [חידושים למסכת בכורות] העיר שניתן לחלק בין שליא וחררת דם לחתיכות עובר שהושלכו לכלבים. כי בשליא

רובו, קדוש⁽⁹²⁾ הוא,⁽⁹³⁾ ומאי דזבין, מה שמכר לגוי, לא כלום זבין, שהרי אין

הבכור שלו, לפי שקדוש הוא, ויש ליתנו לכהן.⁽⁹⁴⁾

[וראה עוד בחידושי הגרי"ז בכורות פרק ד' שביאר בדרך זו].

92. בדברי רש"י ותוספות מבואר, שקדושת הבכור חלה עליו למפרע ממש, שאף קודם שיצא רובו הריהו קדוש. וכן מבואר בתוס' ד"ה רב הונא, שאסור להטיל מום בבכור קודם שיצא לאויר העולם למאן דאמר למפרע הוא קדוש. דהיינו, כמבואר, שחלה הקדושה למפרע ממש.

ועיין במהרש"א שנקט, שאף למאן דאמר למפרע הוא קדוש ואסור להטיל בו מום קודם שיצא רובו, איסור זה הוא דוקא במיעוט שיצא החוצה, אך מה שנשאר בפנים ממש, עדיין לא מתקדש למפרע בקדושת בכורה, ומותר להטיל בו מום באותו החלק שבפנים. [ורעק"א יו"ד שי"ט חידש על פי דברי המהרש"א הללו, שאם מכר לעכו"ם את החלק הנשאר בפנים ותחול המכירה על כך, תתבטל קדושת חלק הבכור שיצא לחוץ. כיון ששותפות העכו"ם פוטרת מבכורה].

ועל דברי המהרש"א הללו תמה הגרי"ז [בכורות לה א], שהרי אף אם מקצת הבכור עדיין בפנים, מכל מקום, העובר כולו גוף אחד הוא. ונמצא שאף על פי שהטיל מום בחלק שבפנים, נחשב הדבר כהטלת מום בכלול. אף בחלק הקדוש שבחוץ. והרי אסור להטיל מום בבכור מקודש?!

93. בדברי רש"י ותוספות מבואר, שהקדושה חלה למפרע ממש מתחילת יציאתו וקדוש הוא לגמרי בקדושת בכור. [וראה גם הערה הבאה בענין זה]

החזון איש [יו"ד סימן רי"ד על סדר הגמרא כאן] נקט, שאין כונת רב הונא שלמפרע הוא קדוש ממש. לפי שאם כך, היאך חותכו ומשליכו

לכלבים, הרי ביציאת הרוב מתברר למפרע שקדוש ונמצא שהשליך בכור קדוש לכלבים?

וביאר החזון איש, ש"למפרע הוא קדוש", היינו לענין שהותחלה מצות בכור למפרע. ולכן, משעה שיוצא הבכור שוב אינו בעלים עליו ואינו רשאי למוכרו לנכרי ולהפקיע ממנו מצות בכור שכבר חלה עליו. אך ודאי לא חלה בו הקדושה ממש אלא רק החיוב המוטל על הגברא לקיים מצותו ודין הבכור. [ועיין עוד בחידושי הגרי"ז בכורות ד טו בענין זה]

94. בתמורה כה א שאל רב עמרם את רב ששת ונסתפק, מה יהא הדין אם אמר על בכור עם יציאת רובו "יהא עולה", האם עולה הוא או בכור?

ומסקנת הגמרא שם שבכור הוא, לפי הכלל ש"דברי הרב [הקב"ה שעשה עובר זה לבכור] ודברי התלמיד [הבעלים שהקדישו לעולה] — דברי מי שומעין?!

ומכך שכל ספיקו של רב עמרם הוא רק היכן שהקדיש עם יציאת רובו, הוכיחו התוספות [שם, וכאן ד"ה רב הונא] שאם הקדיש קודם יציאת רובו וקודם שחלה עליו קדושת בכור — פשיטא שהוקדש לעולה. ושיטה זו היא ודאי דלא כרב הונא, הסובר שבכור למפרע הוא קדוש. וכמו שסובר רב הונא כאן שאחר יציאת רובו בטילה המכירה למפרע. אולם בסוף דבריו נקטו התוספות שאין הכרח ששיטת הגמרא בתמורה אינה כרב הונא, לפי שיתכן לחלק בין מכירת העובר לעכו"ם לבין הקדשתו לעולה. [ויש לבאר חילוק זה, מהו].

בדעת הרמב"ם, מכריח המנחת חינוך מצוה שנ"ו שסובר אף הוא שחלוק דין המוכר לעכו"ם ממקדיש לעולה. שבהלכות בכורות ד יד פוסק הרמב"ם כרב הונא שאם מכר לעכו"ם את

על ידי חיתוך באמצעות סס], ולאחר מכן נפתחה רחמה של הבהמה, וא יצאו שני שלישי העובר הנותרים דרך הרחם, כלידה רגילה.⁽⁹⁶⁾

רב הונא אמר: אינו קדוש עובר זה, ורבה אמר: קדוש.

מבארת הגמרא את מחלוקתם:

רב הונא אמר, עובר זה אינו קדוש, כי רב הונא הולך לטעמיה, דאמר, עובר בכור היוצא מרחם אמו, למפרע הוא קדוש.

רבה אמר אינו קדוש, קסבר, מכאן ולהבא הוא קדוש. שחלה הקדושה רק מן הרגע שיצא רובו, ונחשב כנולד, ואם כן, מאי דזבין, אותו שלישי שמכר לגוי קודם שיצא רובו של בכור, שפיר זבין, מכירה טובה היא, שהרי בשעת המכירה עדיין לא חלה הקדושה, וברשות בעליו הוא.⁽⁹⁵⁾

ואזדו לטעמיהו, הולכים הם במחלוקת זו לפי דעתם ושיטותיהם, שכבר נחלקו בסברא זו בענין אחר:

דאתמר: יצא שלישי מן העובר דרך דופן כגון על ידי ניתוח דופן הבהמה בסכין, או

הבכור, או שאין זה נחשב כפטר רחם אלא רק אחר יציאת רובו. אך קודם שיצא רובו לא חל עליו שם "פטר רחם".

רב הונא סבר "למפרע הוא קדוש". כלומר, משעה שהחל לצאת מרחם אמו, החלה סיבת קדושתו ופעולת "פטירת" הרחם. ואף שהקדושה עצמה אינה אלא אחר שיצא רובו, מכל מקום, סיבת קדושה זו החלה עם היציאה וכל יציאת מיעוט ומיעוט של העובר, מחילה שם "פטר רחם" על אותו החלק שיצא. והקדושה היא תוצאה של היותו "פטר רחם" משעה שהחל לצאת.

רבה סבר, "מכאן ולהבא הוא קדוש". כלומר, ששם "פטר רחם" אינו אלא מכאן ואילך משיצא רובו. ולכן, הקדושה החלה עליו אחר כך היא תוצאה ליציאת כל מיעוט כבתחילה.

96. יש לדון, היאך קרה דבר זה ובאיזו מציאות דנה הגמרא:

הצל"ח אומר שאי אפשר להעמיד בכגון שיצא תחילה שלישי דרך הדופן, וחזר, ויצא אחר כך כולו דרך הרחם, שהרי אף לדעת הסובר בתחילת הפרק [סח ב] שאבר היוצא, אף אם חזר

השלישי הראשון של הבכור, ואחר כך יצא השלישי השני, הריהו מתקדש למפרע. ואילו בתמורה ד יב כתב הרמב"ם שאם הקדיש את הבכור לעולה — עם יציאת רוב ראשו, אינו עולה ועומד בבכורתו. ומשמע, שרק עם יציאת הרוב אינו קדוש לעולה. אך אם הקדישו כאשר יצא מיעוטו, קדוש. ואין הבכורה חלה למפרע. ועל כרחך שמחלק הרמב"ם בין המוכר לגוי, למקדיש לעולה.

95. ביסוד מחלוקת רבה ורב הונא, ביארו רבותינו הגרי"ז [בכורות ד טו] והגר"ש רוזובסקי זצ"ל [זכרון שמואל סימן ע"ה]:

לכולי עלמא, בין לרב הונא ובין לרבה אין כאן נידון לגבי השאלה האם קדושתו חלה למפרע או לא, אלא ודאי אין הקדושה חלה אלא לאחר שחל עליו שם בכור אחר יציאת רובו. והנידון הוא לגבי סיבת חלות הקדושה. והיא, היות העובר "פטר רחם". כלומר יציאתו ופטירתו מן הרחם היא סיבה להיותו בכור קדוש.

ומחלוקתם היא, האם כל יציאה ויציאה של העובר מרחם אמו היא חלק מסיבת קדושת

ולכן, לא איכפת מכך שהשליש הראשון יצא ראשונה דרך הדופן, כיון שבעת חלות קדושתו, שהיא מכאן ולהבא, יצא כבר הרוב דרך הרחם.⁽⁹⁸⁾

אולם אם כן, יש להבין מדוע צריכים רבה ורב הונא להשמיע את שיטותיהם הן לענין מכירת שלישי העובר לעכו"ם, והן לענין יציאת שלישי דרך הרחם?

מבארת הגמרא: **וצריכא**, יש צורך להשמיע את שיטותיהם בשני ענינים אלו.

ולכן, **רובא קמא** [הרוב הראשון של הולד היוצא, אשר מחמתו חל על העובר שם ילוד], **ליתיה ברחם**, לא יצא מן הרחם, שהרי השליש הראשון של העובר יצא דרך הדופן, ומשום כך הוא אינו נחשב כ"פטר רחם".

רבה אמר, העובר קדוש על אף שהשליש הראשון יצא דרך הדופן, כי רבה הולך לטעמיה, **דאמר מכאן ולהבא הוא קדוש**. ורובא, רובו של העובר, דרך רחם נפיק יצא [שהרי אחרי אותו השליש שיצא דרך הדופן יצאו עוד שני שלישי דרך הרחם].⁽⁹⁷⁾

הרי אין כל הכרח שהמחלוקות תלויות זו בזו. לפי שבפשטות מחלוקתם לגבי יצא שלישי דרך דופן, תלויה בשאלה האם כאשר תחילת הלידה היתה שלא דרך הרחם, יכולה הקדושה לחול, או שמא אף אם תחילת הלידה היתה דרך הדופן, מכל מקום, די במה שהרוב שיצא אחר כך יצא דרך הרחם. ורב הונא שאמר שאינו קדוש, סובר שכדי שתחול הקדושה, צריך שהרוב הראשון יצא דרך הרחם. וכאשר תחילת היציאה היתה דרך הדופן, אינו קדוש. ואילו לרבה אין זה מעכב, אלא אפילו אם אחר כך יצא הרוב דרך הרחם אין חיסרון בכך שהשליש הראשון יצא מהדופן. ואם כן, קשה מה הכריח את הגמרא לבאר שישוד מחלוקתם הוא בשאלה האם למפרע הוא קדוש או להבא?

ובזכרון שמואל סימן ע"ה ביאר על פי דרכו [הובא לעיל בכיאר מחלוקת רבה ורב הונא] שהמחלוקת היא האם סיבת קדושת הבכור, שהיא היותו פטר רחם, מתחילה משעת יציאת העובר, וכל חלק וחלק הוא מסיבת הקדושה, וזוהי דעת רב הונא שלמפרע הוא קדוש, או רק יציאת רובו היא הסיבה לחלות הקדושה, וכדעת רבה שמכאן ולהבא הוא קדוש.

אחר כך, לא מועילה לו החזרה ונחשב כ"יוצא", זהו רק לגבי הדין שאבר היוצא דינו כטריפה. אך כאן, אין כל סיבה לומר שלא תועיל לו החזרה. [ואף למאן דאמר יש לידה לאברים [סח ב], כאן אין זה נחשב כלידת אבר, הואיל ולא יצא שלישי זה דרך הרחם וכלידה].

ולכן העמיד הצ"ח שמדובר באופן שיצא השליש הראשון דרך הדופן, ואחר כך חתך את הדופן עד למקום היציאה מהרחם, ויצא שאר העובר דרך מקום היציאה מהרחם. ובענין זה נחלקו רבה ורב הונא.

97. **השב שמעתתא**, מיישב על פי סוגיא זו את שיטת הרמב"ם בכורות ה ג, בסוגיית תקפו כהן בבא מציעא [ו ב], הסובר שספק בכור שתקפו כהן והוציאו מיד ישראל אין מוציאין אותו מידו. ושיטת רמב"ם זו היא לכאורה דלא במסקנת הסוגיא בבבא מציעא. ראה שם בהרחבה שמעתתא ד' פרק ה'.

98. על תליית מחלוקותיהם של רבה ורב הונא זו וזו, הקשה מהרי"ט **אלגאזי** [הלכות בכורות פרק ג אות לג]:

רבה את דינו שמכאן ולהבא הוא קדוש, משום שאם היינו אומרים שהוא קדוש למפרע, היינו באים לידי קולא. שהרי יציאת אותו השליש דרך הרחם, מבטלת ממנו קדושת בכור.

אבל בהא, בדינו של המוכר עוברו לגוי, אימא, יתכן שמודי ליה רבה לרב הונא שמחמירין, ואומרים שלמפרע הוא קדוש ומכירתו אינה חלה,

משום כך צריכא, צריך להשמיע את סברתו של רבה שמכאן ולמפרע הוא קדוש בשני המקרים הללו.

מקשה הגמרא:

תנן, שנינו במשנתנו: בהמה המבכרת [יולדת ולד בכור] המקשה לילד, מחתך מן העובר אבר אבר, ומשליך לכלבים. לפי שלא חלה קדושת בכור על העובר, כל עוד לא יצא רובו. ולכן, כאשר יוצא אבר אבר ואין כאן יציאת רובו, אינו קדוש ומותר להשליכו לכלבים.⁽⁹⁹⁾

מכאן ולהבא הוא קדוש, הרי שאף אם חלקו הראשון יצא דרך הדופן, די בכך שרובו הנותר יצא אחר כך דרך הרחם. ומכאן ולהבא חלה הקדושה על כולו.

99. עיין בדברי חמודות [על הרא"ש סימן ד' אות ז'] שלמאן דאמר "למפרע הוא קדוש", הרי שאברים אלו שהשליכם, אינם מצטרפין לרוב. כיון שהשליכם ולא חלה עליהם קדושה למפרע כמבואר ברש"י, נידונים אברים אלו כאילו יצאו דרך הדופן ואין בהם קדושה כלל. מה שאין כן למאן דאמר מכאן ולהבא הוא קדוש, הרי כיון

דאי אשמעינן רב הונא את דעתו רק בהא, בענין המוכר בכור לגוי לאחר שיצא שלישי, היינו אומרים, כי רק בהא קאמר רב הונא שלמפרע הוא קדוש כבר מעת יציאתו מהרחם, משום דאם נאמר ש"מכאן ולהבא הוא קדוש", יביאנו דבר זה לנהוג בו קולא, שיהיה פטור מן הבכורה.

אבל, בהך, במקרה שלפנינו, שיצא שלישי מן העובר דרך הרחם, דאם נאמר בו שמכאן ולהבא הוא קדוש, יהיה זה לחומרא, שיהיה חייב בבכורה, אימא, יתכן לומר כי מודי ליה רב הונא לרבה שאכן מכאן ולהבא הוא קדוש, ולא למפרע.

ומשום כך נשנה דינו של רב הונא בשני ענינים אלו.

וכן לגבי דינו של רבה, שלמפרע הוא קדוש, יש צורך להשמיענו את דינו בשני המקרים הללו:

כי, ואי אתמר, אם היה רבה אומר את דינו רק בהא, לגבי שלישי שיצא דרך הדופן, היינו אומרים כי רק בהא, בדבר זה קאמר

וכדרכם במחלוקת הקודמת בענין המוכר שלישי לעכו"ם, נחלקו אף בענין יצא שלישי דרך דופן:

לדעת רב הונא שלמפרע הוא קדוש, והקדושה חלה מכח היותו פטר רחם מרגע שמתחיל לצאת, הרי כאשר יצא שלישי הראשון דרך הדופן, נמצא שאינו פטר רחם כולו. ולכן אינו קדוש. כיון שהקדושה אינה יכולה לחול — אלא על כולו. וכאשר אינה חלה על כולו כגון כאן שאינה חלה על השלישי שיצא דרך דופן, אינה חלה כלל.

אולם לרבה, הסובר כי רק כאשר יוצא רובו,